

Gospodar in gospodinja

LETO 1936

14. OKTOBRA

STEV. 42

Sadno drevje v nevarnosti

Razen vinske vrte je menda ni kulturne rastline, ki bi bila vedno tako v nevarnosti pred najrazličnejšimi poškodbami, kakor je vprav sadno drevje. V zemlji in nad zemljo preži nanj nešteto raznih zajedavcev, ki bi uničili sleherni bilko, ko bi se neprestano ne borili z njimi. Vrhovi vse te nadloge moramo biti pa pripravljene še na razne poškodbe, ki nam jih povzročajo neugodni vremenski pojavi, kakor toča, pozeba in večkrat tudi sicer tako koristni sneg.

Letos so po nekaterih krajih zopet enkrat utrpeli veliko škodo na sadnem drevju, ko je ponoči od 7. na 8. oktobra nepričakovano zapadlo precej snega na še popolnoma zeleno drevje. Moker in težak sneg je polomil ali vsaj nalomil mnogo posameznih vej, razdejal obširne vrhove in podrl cela drevesa. Poškodbe so jako različne. Nekatere se ne dajo popraviti, mnogo je pa takih, ki se bodo ozdravile, ako takoj sedaj priškočimo drevesu na pomoč. Tu nekaj migljajev za obdelavo najnavadnejših primerov.

Nalomljene veje, kakršnih je pri škodah od snega največ, se dajo v mnogih primerih naravnati v svojo pravo lego. Treba jih je le s podporami in vezmi pritrditi, da jih vihar ne more premakniti. Ako nastalo rano še s cepilno smolo zamazemo (nazadnje, ko je veja vrvnana in pritrjena), se gotovo priraste, če le ni prav preveč razmesarjena. Te vrste poškodbe se dajo posebno dobro popraviti pri mladem sadnem drevju. Stare, obširne in težke veje, je pa zelo težko spraviti zopet v pravo lego in tudi take velike rane se težje zacelijo. Zato bomo morali v mnogih primerih nalomljene veje tudi odstraniti, čeprav se še močno drže drevesa. Seveda moramo čep, ki morebiti ostane, previdno odžagati, kakor to delamo pri redčenju vrhov. Najbolj nevarne so rane, kjer se debela veja odlomi (odčesne) prav pri deblu in se po deblu začesne včasih za pol metra na dolgo ali pa še več. Tako rano treba na vsak način dobro zamazati s cepilno smo-

lo, sicer se nikoli ne bo zacelila. Isto velja za vse velike rane, naj bodo kjerkoli in kakršnekoli.

Popolnoma odlomljene veje so zgubljene. Rano obdelajmo, kakor že povedano. Pri manjšem drevju se dajo odlomljene veje nanovo vzrediti, ako v to svrhu negujemo poganjek, ki pride na dan blizu, kjer je bila veja odlomljena. Grdo obliko, ki jo dobi drevo, ako se mu odlomi ena ali več glavnih vej, popravimo tudi na ta način, da ostale veje s primernim obrezovanjem in privezovanjem prisilimo, da vsaj nekoliko izpolnijo in tako zakrijejo praznoto, ki nastane na mestu odlomljene veje. Sicer si pa narava v takem primeru sama pomaga. Veje se namreč na tisto stran, kjer je nastal prazen prostor, kar same od sebe bolj razvijajo in tekoma večjih let izpolnijo praznino.

Največjo škodo nepravi zarana padli sneg na sadnem drevju, ki ima pregošte vrhove. Žal, da je takega drevja še danes povsod dovolj. V marsikaterem takem primeru ni nikake škode, ako se odlomi tu in tam kaka veja, ki je sadjar ni hotel odžagati.

Mnogo vrhov mladega drevja, ki je bilo napačno (sredi debla) privezano h kolu, se je popolnoma odlomilo in je tako drevje zgubljeno. Drevo naj bo privezano h kolu, kjer je to sploh potrebno, tik pod vrhom, nikdar pa ne v sredini debla. Ta vez sredi debla ima pomen le tedaj, ako je deblo krivo in ga hočemo z vezjo zravnati. Pri ravnih deblih pa ena sama vez, in sicer pod vrhom, popolnoma zadostuje. Kajpada mora biti močna, da kljubuje vsem silam, ki hočejo odtrgati drevo od kola. Kadar je nevarnost, da bi nam utegnil sneg polomiti mlada drevesa, ni napačno, ako vezi povežemo. Bolje je namreč, da nam sneg drevo pripogne k tlom, nego da bi mu odlomil vrh. to velja seveda le za tako drevje, ki raste na stalnem mestu le nekaj let in še ni dovolj vkoreninjeno.

Nagnjena in na pol izravana drevesa se tudi pogosto nahajajo med drevjem,

ki ga je poškodoval sneg. Tako drevje se navadno da rešiti brez vsake škode. Nagnjeno drevo postavimo pokonci in zanesljivo pritrdimo z močnim kolom ali podporo. Količkaj odraslim drevesom, ki jih je nagnil ali na pol izruval sneg ali vihar, moramo dati močnejše opore za daljšo dobo. V to svrho zavarujemo drevje s tremi drogovi, ali pa ga pripnemo s tremi žicami, da se ne more ganiti na nobeno stran. Napol izruvanim drevesom najprej gladko prirežemo potrgane korenine. Potem skopamo na tisti strani, kjer so se korenine potrgale, plitev jarek. Nato dvignemo drevo v navpično stoji in ga v tej stoji pritrdimo. Nazadnje poravnamo korenine v jarku in jih zasujemo s kompostnico ali s kako dobro vrtno zemljo. Tako drevo se iznova čvrsto vkorenini in bujno raste.

Močno oblomljeno drevo, ki mu je ostala le tu in tam kaka cela veja, pomladimo na ta način, da mu skrajšamo še tiste veje, ki so mu ostale, štorovje, ki je ostalo od polomljenih vej, pa gladko obrežemo. S primerno nego in obrezovanjem dosežemo v nekaj letih nov mlad vrh, ki je lahko lepši nego je bil prvotni.

Drevje z rogovilastim vrhom sneg večkrat tako razčesne, da je z vrhom vred uničeno tudi deblo. Posebno večkrat se to dogaja pri breskvah. Pri tem sadnem plemenu se tako pokvarjeno drevo ne more popraviti. Pač pa je včasih mogoče pri mladih jablanah ali hruškah, ki jih je sneg razklal na dvoje ali troje, s podporami, vzemi in cepilom drevo tako po-

praviti, da se sicer velike rane sčasoma zarastejo, ako skrbimo, da vezi in opore vsaj nekaj let ne odnehajo.

Kakor vse kaže, je možno, da dobimo rano zimo. K škodi, ki jo je naredil sneg že do sedaj in jo lahko še naredi, se utegne pridružiti še druga, ki je skoraj še hujša, to je **poledica**. Večkrat se je že primerilo, da ob toplini pod ničlo začne deževati. Deževnica na vejah zmrzuje in po njih se nabere vedno več in več ledu, tako da nazadnje ne vzdrže prevelike teže ter se ob velikem trušču lomijo. Najhujše pri tej nesreči je pa to, da je na noben način in moremo preprečiti. Sneg z drevja otresamo, led se pa veje trdno drži in kadar pade na tla potegne s seboj tudi vejo. Hvala Bogu, da so taki pogubni pojavi precej redki. Mogoči pa so. — Pri vseh pozno-jesenskih poškodbah na sadnem drevju je najbolj važno to, da izvršimo vse operacije na poškodovanih drevesih (naravnavanje vej in debel, obdelava ran itd.) še pred zimo. Ne odlašajmo teh del na pomlad! Zima je dolga in ne vemo, kaj vse nam še prinese. Škoda, ki nam jo napravi sneg in poledica jeseni, se spomladi skoraj ne da več popraviti.

Končno še to: Če bo tako vreme, kakor se je sedaj začelo, trajalo dalje in prešlo kar v pravo zimo, tudi z jesensko saditvijo sadnega drevja ne bo kaj prida in je bolje, da jo odložimo na pomlad. Potrebno drevje si pa zagotovimo vsekakor že sedaj, dokler so drevesnice polne in dobimo lahko v najboljši kakovosti vse, kar potrebujemo. H.

Ozimina in neugodna zima

Toplota je zelo važen činitelj, ki v veliki meri vpliva na uspešen razvoj rastlin. Vsaka rastlina jo potrebuje primerno količino, da se lahko tekom svoje dobe rasti pravilno razvije in pravočasno dozori. Posamezne rastlinske vrste imajo glede množine toplote zelo različne zahteve; nekatere uspevajo že pri manjši toploti, medtem ko zahtevajo druge zopet večjo srednjo letno toploto. Kar se tiče toplote smo odvisni popolnoma od dotičnih podnebnih razmer ter se jim moramo vedno prilagoditi in gojiti samo one rastline, za katere nudi dotično podnebje zadosti toplote.

Veliko škodo povzroča na rastlinah mráz. Mráz jim škoduje bodisi pozimi ali

pa kot zgodnji jesenski mráz, ravno tako pa tudi v zgodnji spomladi. Proti mrázu so posamezne rastlinske vrste zelo različno občutljive. Da bomo imeli popolnoma jasno sliko, moramo najprvo vedeti, kako so rastline sestavljene.

Rastline so sestavljene iz številnih majhnih mehurčkov, ki jih imenujemo stanice in katere so vidne samo pod drobnogledom. Stanice navadno oklepa stanična mrenica, notranjost stanice pa izpopolneje sluzasta tekočina, ki jo imenujemo pratorivo (protoplazma) in stanični sok. Pratorivo sestoji predvsem iz beljakovin, tolsč, več ali manj vode in nekoliko rudninskih soli. Zelo kvarena vpliv ima na

rastline prenizka toplota ali mraz, kateri učinkuje predvsem na beljakovine rastlinskih stanic, torej na prativorivo (protoplasmo), ki se nahaja v stanicah; ta se radi tega deloma izpremeni. Iz staničnega soka izstopi vsled hudega mraza voda v medstanične prostore, kjer potem zmrzne. V tem slučaju prevlada v stanicah prevelika zgoščenost raznih soli, dočim primanjkuje vode kar povzroča, da preneha delovanje prativoriva, ki naposled izumrje.

Na zmrzlih rastlinah stanice pač takoj ne izumrjejo, zlasti ako mraz ni preoster in ako nastopi odtajanje rastline le polagoma. Ako se namreč v medceličnih prostorih zmrzla voda počasi otali, potem staničevje isto zopet vsrka in s tem omogoči delovanje prativoriva. Drugo pa je, ako naenkrat po mrzli noči nastopi toplo vreme. V tem slučaju se odvzame za otalenje potrebna toplota sosednjim stanicam, katere so potem vsled tega uničene.

Naša domača ozimna žita so deloma prilagodena tudi ostrejšemu mrazu in ga zato večkrat brez škode prenesejo; škodujejo jim pa seveda nepričakovane vremenske izpremembe, v kolikor so te pač v zvezi z izpremembami v toploti.

Mraz povzroča, da rastline vsekakor zelo oslabe, ter da postanejo na ta način lažje dostopne raznim rastlinskim škodljivcem. Na izumrlih in od mraza oslabilih rastlinah se kaj rada razpase snežna plesnoba, ki povzroča večkrat prav znatno škodo.

Da se deloma omejijo škodljivi vplivi, ki jim je tekom zime izpostavljena ozimna, se v splošnem priporoča sejati samo prvovrstno in težko seme in sicer na suhi zemlji, katero je treba gnojiti z fosfatnimi in kalijevimi gnojili ter le z manjšo množino dušičnatih gnojil. — Voda iz razorov in mokre zemlje moramo odpeljati, ker sicer rastline na takih zemljiščih pod škodljivimi vplivi neugodne zime še bolj trpe.

Mraz pa ni edina nevarnost za žita; ozimna je izpostavljena tudi zadušitvi in izsušenju.

Rastline se prav lahko zadušijo pod predebelo snežno plastjo, katero poleg tega pokriva še zledenela snežena plast. — Kot vsa druga bitja dihajo tudi rastline. Pri dihanju izločujejo vodo in ogljikov dvokis, sprejemajo pa zračni kisik. Ako je zapadla na žitne rastline, ki so se vsled predčasne setve ali pa pretople jeseni preveč narastle, debela snežena plast in se

je na tej vsled talenja tvorila pozneje ledena skorja, potem je dostop zraka k rastlinam pač nemogoč. Rastline ne morejo več dihati in se vsled tega zaduše. Posebno neugodno je, če pade sneg na premočeno zemljo in se nato napravi pod njim led, ki neprodušno pokriva zemljo, da zrak sploh ne more do nje in da radi tega ozimine močno gnijejo.

Ako se tvori na površju snega ledena skorja je edina pomoč, da razbijemo ledeno plast, kar lahko storimo s težjo brano ali pa valjarjem ter na ta način skrbimo za prezračenje.

Prav tako so izpostavljene rastline v veliki meri tudi izsušenju, posebno ako ne pokriva zemlje snežena odeja; v mesecih februarju in marcu je čez dan navadno solnčno in vetrovno, kar povzroča, da rastline izhlapevajo obilo vode. Ker pa koreninice ne morejo dovajati rastlini iz zarastle zemlje dovolj vode, zato se rastline tako pletivo vedno bolj suši in njegova napetost pada, kar povzroča, da rastlina popolnoma ovene.

Pogostejša poškodba nastane zaradi zmrzali; če se zmrzla zemlja pozimi ponovno odtaja, se radi tega privzdigne in polaga rastlinske korenine. To škodo prenesejo rastline lažje, ako so bile dosti zgodaj sejane in so pozimi že primerno močne. Ker so rastline vsled tega iz zemlje nekako izvlečene, jih moramo zopet pritiskniti k spodnji zemeljski plasti. To dosežemo s pomočjo valjarja. Vsled izsušenja trpe rastline največ na močvirnati zemlji.

Zelo nerado se vam dela surovo maslo in bi radi zvedeli kako temu odpomoči. Vzrokov je več in dostikrat je krivo temu temperatura. Ta mora biti v smetani navadno 10 do 12 stopinj C. Zato moramo gledati vedno na to, da imamo pravilno temperaturo, katera je zelo merodajna. Prav lahko mogoče je, da je krivo temu nepravilno hranjenje, zlasti slaba krma, katera po veliki meri vpliva na sestavino mleka. Pazimo vedno na pravilno in pravočasno krmljenje živine.

Nadalje je to odvisno od molžne same, katera mora biti istotako vedno pravočasna.

Končno pa tudi od poedinih krav, katere dajo mleko različne kakovosti; nekatero mleko vsebuje več, drugo zopet manj maščobe.

Izdelovanje parmezanskega sira. Za izdelovanje parmezanskega sira je potrebno še precej znanja, izurjenosti, pa tudi časa. — Bolj praktično za domačo uporabo je vsekakor izdelovanje trapista, ki je tudi enostavnejše. — Najbolje pa je, da uporabite čim več mleka za domačo prehrano.

Kdaj je svinja zrela za pleme?

V temelju je reja zgrešena, ako mlado svinjo prezgodaj uporabljamo za pleme. Dokler žival ni dorasla, dokler ni popolnoma zrela, še ne more prevzeti težkega bremena, ki ga nalaga doba brestosti, porod in dojenje. To mora vsakdo uvideti. Svinja, ki je bila prezgodaj pripuščena, bo zaostala v rasti in nikdar ne bo tako velika, kakršna bi bila sicer. Žival je oslabiljena in tudi mladiči so slabši nego bi bili od dozorele matere. Seveda so tudi porodi pri premladi svinji nevarnejši kot pri popolnoma dorasli živali.

Pujski iz prvega gnezda bi se smeli praviloma uporabljati le za pitanje, ne pa za rejo, in to tudi v slučaju, da smo s pripuščanjem čakali do pravega roka. Za pleme naj bi se rabilo le blago iz drugega in nadaljnih gnezd.

Sedaj si predstavljate: Svinjo prezgodaj pripustimo. Izmed pujskov prvega gnezda vzamemo za rejo svinjke, ki so manjrodne. Morda smo šli tako daleč, da smo boljše prodali, ker smo zanje dosegli višje cene, slabše pa ohranili za dom. Komaj je svinja stara 6—7 mesecev, se že ubreji. Zopet imamo premlado svinjo-mater. In ta postopek se brezskrbno nadaljuje — skozi leta! Kakšen bo tak rod? Ali more napredovati? Ne, od leta do leta je slabši, šibkejši, občutljivejši za bolezni.

Nikar se ne kregajmo za pasme. Prašiči ene »sorte« imajo pokončna ušesa, drugim više globoko preko oči, eni so čisto bele barve, drugi so črnolisasti ali pikasti. Vse pasme so lahko dobre ali — vse zanič, ako jih s prezgodnjo plemen-sko uporabo kakor po načrtu uničujemo od roda do roda. Nikdar ne bomo imeli res lepih in težkih prašičev, če popolnoma ne iztrebimo te osnovne napake.

Včasih lahko vidiš pri sicer dobrem posestniku svinje, ki so težke komaj 50 kg, pa imajo vse znake propadanja. Take vrste živali rabijo za dosego svoje teže znatno več krme, nego pravilno razviti prašiči. Če pa se pojavi v vasi kužna bolezen, rdečica, svinjska kuga ali kaj aličnega, tedaj so ji slabiči prvi zapisani.

Ako si hočemo ohraniti zdravo in dobro prašičjo pasmo, je prvi pogoj ta, da mirno čakamo s pripuščanjem toliko časa, da bo svinja stara eno leto, ali izjemoma pri zelo hitro rastočih pasmah in prvovrstni krmi vsaj 10 mesecev. Žival naj bi bila dobro razvita, toda ne pitana, ter naj bi tehtala 100—120 kg. Šele taka svinja je plemenska. Baš prihaja čas, ko se svinje običajno »vodijo«. Ne prenačimo se! Če imamo mlado svinjo, raje počakajmo, da bo v resnici za pleme sposobna. Starejšo svinjo pa brez skrbi lahko dvakrat na leto pripuščamo, če je za časa dojenja le dobro krmimo in negujemo. ok.

Kako zatiramo fižolarja

Fižolar se je pojavil pri nas šele v zadnjem času. — Na Hrvaškem povzroča že delj časa prav občutno škodo; pri nas se je pojavil po večji meri v brežiškem in krškem okraju in to šele po zadnjih letih.

Fižolarja moramo najprvo dobro poznati in nadalje vedeti, katere mere moramo podvzeti, da ga zatremo.

Fižolar je majhen hrošč, podoben graharju, toda mnogo nevarnejši od njega. Grahar napravi v grahu samo eno luknjico, to se pravi, grahovo zrno napade samo po ena žival, medtem ko najdemo v enem fižolovem zrnu več hroščev včasih celo preko dvajset. Tudi zaradi načina svojega razvoja je fižolar nevarnejši od graharja. Grahar ima samo eno genera-

cijo v letu. Samica leže jajčeca spomladi na mlade grahove stroke, torej na polju ali vrtu. Fižolar pa ima po več generacij v letu, v toplejših krajih celo štiri do pet; poleg tega pa ni vezan na polje, temveč se razmnožuje tudi v shrambi. V toplejših krajih leže samica jajčeca poleti na zoreče fižolove stroke na polju, jeseni in spomladi pa se razmnožuje v shrambi. V hladnejših krajih se ves razvoj lahko vrši izključno v shrambi.

Ličinka, ki se razvije iz jajca, se pregrize skozi strok v fižolovo zrno, na katerem napravi komaj vidno luknjico. S fižolovo vsebino se hrani tako dolgo, dokler se ne zabubi. Ličinka je bele barve, brez nog in postane 4 mm dolga. Iz bube

se razvije hrošček, ki pregrize lupino in pride skozi okroglo odpruno na dan. V shrambi leže jajca kar nad fižol in se tako razmnožuje do spomladi, poleti pa izleti zopet na polje. — Jeseni ga ponovno zanesemo s fižolom v shrambo. — Hrošček je zelenkastorjave barve, 3—5 mm dolg, na pokrovkah opazimo svetlejšo progo, zadek pa je rdečkast.

Od fižolarja navrtan fižol smrdi pri kuhanju, ker se nahajajo v notranjosti fižola odpadki ličink, in vsled tega seveda ni užiten. — Tudi za seme ni uporaben, ker večinoma ne izkali.

Za obrambo proti fižolarju imamo na razpolago sledeča sredstva:

1. Za seme moramo vzeti samo popolnoma zdrav fižol.

2. Ko fižol obiramo, pazimo na stroke z luknjicami fižolarja in take stroke z zrnjem vred takoj sežgimo.

3. Fižol moramo čimpreje izluščiti in prazne stroke pokrmiti žitini.

4. Spravljati ga moramo v gostih, trdno zavezanih vrečah v shrambi, katero smo preje dobro očistili in prezračili, ter po možnosti tudi prebelili.

5. Ako imamo črviv fižol, skušajmo uničiti fižolarja. Črviv fižol lahko pustimo 1 uro v krušni peči, potem ko smo vzeli kruh iz peči. Že s toploto 55° C uničimo fižolarja.

Priporočljivo je tudi, da pomešamo fižol z živim apnom; na ta način živali poginejo in seme se obvaruje okužitve.

Ako damo črviv fižol v toplo zakurjeno sobo, se izlezejo hroščki, katere lahko presejemo skozi rešeto v posodo z vročo vodo ali kako strupeno tekočino.

Vsa ta navodila moramo točno vpoštovati, ako hočemo odvrniti škodo, ki jo povzroča fižolar.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Ko kuhamo zelenjad

Jesen je tisti letni čas, ko imamo na razpolago največ razne zelenjadi. Od te pa je precej zimske zelenjadi, ki jo po večini pripravljamo v kuhinji potom kuhanja. Kuhanje ni ravno najboljši način mehčanja zelenjadi. Ker pa nekaterih zimskih vrst ne moremo pripraviti drugače, je treba dobro vedeti, na kaj je paziti pri kuhanju tega živila. Sveža zelenjad ima razen poglavitnih sestavnih delov, vode in staničnine, v lahko topljivi obliki vse hranilne snovi, kakor: beljakovine, sladkor, škrob, maščobo, predvsem pa rudninske snovi in vitamine. Važna naloga pri kuhanju zelenjadi je torej, da skušamo čim več teh snovi ohraniti v njej, da nam pridejo v prid, ko jo uživamo.

Zelenjad kuhamo zato, da jo napravimo lažje prebavljivo. Vse trde dele kakor stebila, kocene, lupine itd. moramo odstraniti pred ali po kuhanju. Človek jih ne more prebaviti, vendar je ravno v njih največ rudninskih in dopolnilnih snovi. Da jih izrabimo, te dele zrežemo, denemo v mrzlo vodo in skuhamo iz njih zelenjadno juho. Če ne kuhamo predolgo (najboljše samo 20—30 minut), se tudi vitamini ne pokvarijo. Ako juhe ne moremo porabiti takoj, jo shranimo, da jo po-

rabimo ob prvi priliki za zalivanje te ali one jedi.

Vodi pridenemo sol takoj v začetku, i. j. ko zavre, preden denemo zelenjad vanjo. Kadar zelenjad kuhamo, izgubi namreč po 20 minutah do 40% na suhih snoveh; ali drugače povedano, 40% teže zelenjadi je prešlo v vodo in s temi tudi redilnih snovi. Če damo zelenjad kuhati v slano vodo, je izguba na hranilnih in okusnih snoveh manjša kot pri neslani vodi.

Vode od kuhanja nikoli ne odlivajmo, ampak jo porabimo za zelenjad samo, ali vsaj za juho ali omako. Vode že v začetku ne sme biti mnogo; čim manj je, tem lažje jo porabimo in zelenjadna jed ni prerodka. Ne kuhamo tega živila del, kot je res potrebno, sicer jo prav po nepotrebnem izpostavljammo dolgo trajajoč vročini, s katero oškodujemo, pa tudi uničimo nekatere dopolnilne snovi.

KUHINJA

Juha za otroke. Polovico stare zemlje razrežem na tanke rezine. Te rezine denem v lonec, jih polijem s četrt litron vrele juhe, lonec pa pokrijem. Čez pet minut je juha pripravljena za jed.

Praženo sladko zelje. Drobne in trde zeljnate glave prerežem čez pol. Vsako

polovico razdelim na tri dele. Razrezano zelje kuham eno uro v obilni slani vodi. Potem zelje odcedim, osvežim z mrzlo vodo in denem v kozico, v kateri sem segrela žlico masti ali surovega masla, v kateri se je pekla pečenka. Površino zelja potrese s kimljem, kozico pokrijem in pražim jed do mehkega. Tudi ohrovt napravim na isti način.

Okisano zelje. Za tako zelje so boljše bolj mehke glave. Posamezne liste razdelim, jim izrežem štoržke in jih razrežem na tanke rezance. Razrezano zelje denem v skledo, ga osolim, potrese s kimljem in okisam s kisom. Skledo pokrijem, denem v obližje štedilnika in pustim eno uro stati. Čez eno uro denem zelje na razbeljeno mast ali surovo maslo in pražim do mehkega. Zmehčano zelje potrese prav malo z moko, dobro zmešam in zalijem z juho, s kropirjevko ali s kropom. Ko dobro prevre, dam zelje kot prikuho na mizo. Okisano zelje je dobra prikuha za goveje meso, svinjsko pečenko ali pečene klobasice.

Okisano zelje na drug način. Na rezance zrezano zelje denem na razbeljeno mast, v kateri sem zarumenila žlico sladkorja. Zelje pražim nepokrito toliko časa, da se zmehča in zarumeni. Zelje nato osolim, okisam in potrese prav malo z moko. Potem ga zalijem z juho ali kropom. Ko dobro prevre, je zelje pripravljeno za prikuho.

Mešana marmelada. Za mešanico so zelo pripravna jabolka in kutine. Ker imajo kutine, oster, jabolka pa bolj mehke okus, je taka mešanica zelo prijetna. Najbolje je, da se vzame vsakega polovico. Skuha se vsako sadje zase in sicer neolupljeno. Potem se vsako zase pretlači. Pretlačeno sadje se dene skupaj v kotliček. Za vsak kilogram pretlačenega sadja je treba tri četrti kg sladkorja. Marmelada se kuha toliko časa, da zgubi pene. Med kuho je treba marmelado pridno mešati, da se ne pripali. Svetla barva in mehurčki povedo, da je mešanica gotova. Za vsak slučaj je pa treba še poskusiti s kapljico. Na pivnik treba vreči kapljico. Ako se kapljica ne razlije, je znamenje, da je marmelada dobolj kuhana. Še toplo je treba zliti v kozarce. Na površino marmelade se dene na okroglo odrezan in z rumom namočen bel pivnik. Drugi dan se steklenice zavežejo s pargament-papirjem. Prostor za spravo mora biti suh in hladen.

Kolač z grozđjem. Testo naredim iz 30 dkg moke, 20 dkg surovega masla, 10 dkg sladkorja in treh rumenjakov ter primerno soli. Testo razvaljam na okroglo in ga vložim v pomazano okroglo obliko za torte tako, da je pokrito dno in obložen obod. Po testu potrese pest drobno sesekljanih olupljenih mandeljev. Iz šestih beljakov naredim trd sneg, ga osladim s 30 dkg sladkorja in pomešam z jagodami belega grozđja. Za to množino testa rabim tri četrti kg grozđja. Torto spečem v pečici.

Kmetijski nasveti

V žitu se pojavlja molj; radi bi vedeli kako ga odpraviti. Žitni molj povzroča v žitnih shrambah prav občutno škodo. Ze v zgodnjem poletju se pojavi srebrnosivi metuljček, ki leta ponoči okrog, podnevi pa sedi po stenah žitnice. Samica zleže v vsako žitno zrno po dve jajčeci, iz katerih se izvale že po preteku dveh tednov 7—10 mm dolge bele gosenice. Te gosenice lezejo od zrna do zrna, ga objedajo in puščajo za seboj nitkasto prejo, katera je polna goseničjega blata in zleplja zrnje v večje kepice. Gosenice prav lahko opazimo, ker objedajo žito samo na vrhu kupa. Največjo škodo povzročijo na žitu meseca avgusta in septembra. Jeseni koncem septembra ali pa v začetku oktobra se gosenice zabubijo v razpokah tramovja; iz teh bub izleti spomladi metuljček. Žitnega molja zatiramo na več načinov. Predvsem moramo paziti, da je žitnica kolikor mogoče čista in zračna. Pokončevati ga moramo začeti takoj, ko se je pojavil, ker se drugače preveč močno razširi in nam okuži vse zaloge in shrambe. Paziti moramo tudi na to, da ga od kje drugod ne zanesemo. Spomladi in poleti lovimo metulje ponoči na ta način, da nastavimo posodo z vodo, zraven nje pa majhno svetiljko. V žitu ga uničujemo takrat, ko žrejo gosenice zrnje, to je avgusta in septembra meseca. V moljavem žitu ga zatremo s tem, da žito pražimo v vročini. Vse moljavo žito znosimo v krušno peč ali pa sadno sušilnico. Najuspešnejše je to delo poleti tik pred žetvijo, ko imamo v shrambah najmanj žita. Toplota mora znašati vsaj 50° C. Samo pri semenskem žitu moramo biti previdni in paziti, da toplota ni večja kot 50° C, ker bi sicer znatno trpela kaljivost žita. Ako pa seme ni namenjeno za setev, je vročina v peči ali pa sušilnici lahko dosti visoka, da tako zanesljivo uničimo molje. Nato razkužimo shrambo, s tem da stene in trame pobelimo z apnom, pod pa umijemo z močnim lugom.

Naročajte »Domoljuba«!

GOSPODARSKE VESTI

DENAR

g Devalvacija francoskega franka. V prošlem tednu je v svetovnem denarstvu nastal velik preobrat, ko sta dve, v denarnem pogledu najtrdnješi državi, Švica in Francija, opustile svojo zlato valuto in znižale vrednost franka za okroglo eno tretjino. To je devalvacija: znižanje vrednosti denarja v primeri z zlatom. Prej je bil francoski frank vreden 65,5 miligramov zlata, po novem pa samo 43—49 miligramov. Temu ukrepu francoske vlade se je pridružila tudi Švica, ki je tesno povezana s francoskim frankom. Ker je pa vrednost našega dinarja ostala ista kot prej, zato se je njegova vrednost na borzi v Curihu zvišala od dosedanjih 7 na 10 švicarskih frankov za 100 Din. Sedaj je edino še Holandska, ki drži zlati standard; morala bo pa tudi ona slediti zgledu obeh držav. — Kaj pa naš dinar? — Naš dinar je kmalu po letu 1951 padel v primeri z inozemskimi valutami za 28,5%, ki se plačuje kot oficijelna premija (prim. ažio) pri nakupu tujih vrednot. To ima pomen pri prometu z inozemstvom, pri uvozu in izvozu, ko se blago podraži za 28,5%. Na notranje cene pa ta ni imel nobenega vpliva. Sedaj govorimo, da se bo ta ažio zvišal še za 11,5%, torej na 40%. To je potrebno zaradi našega izvoza v Italijo, ki je tudi znižala vrednost svoje lire, da ne ostane nazaj z izvozom. Pri tem skuša ta država nasilno ohraniti cene v državi neizpremenjene. S tem, ko so še zadnje države z zlato valuto znižale vrednost denarja, upajo, da bo nastopila stalnost denarja po vsem svetu, kakor je bila pred vojno.

g Ljubljanska denarna borza. Tečaji na ljubljanski denarni borzi v minulem tednu so bili zelo spremenljivi, kar je bila posledica devalvacije franka in lire, in so nestalne še sedaj. Pričakovati je, da se tekom tega tedna pomirijo in ustale, tedaj šele jih bomo objavili. — Opaziti pa je bilo, da so zadnje dni prihajale na trg skoraj vse tuje valute v znatnih množinah in da se je začelo kupovati državne papirje po naraščajočih cenah. Enako se dvigajo delnice zasebnih družb, po katerih je precejšnje povpraševanje, v bojazni, da bo tudi dinarju znižana vrednost.

ŽIVINA

g Ljubljanski živinski sejem 7. okt. Na ta sejem, ki je bil prvi v tem mesecu, je bilo prignanih skupno samo 269 glav, in sicer: 20 volov, 27 krav, 19 telet, 161 prašičev (malih) in 42 konj. — Dogon je bil zelo slab, kar je pripisovati v prvi vrsti slabemu vremenu, katero je tako nepričakovano hitro nastopilo. Prvovrstnih volov sploh niso prignali, prav tako malo druge klavne živine; edino dovoz prašičev je bil nekoliko boljši. Tudi kupčija je bila jako slaba; skupno je bilo prodanih 71 komadov, in sicer: 18 volov, 6 krav, 4 teleta, 15 prašičev in 28 konj. Že na prejšnjih treh sejnih je bilo prodanih za Dunaj več konj, za tem pa zopet 23 kom, in sicer pod dosti ugodnimi cenami. V splošnem pa so ostale cene od zadnjega sejma neizpremenjene in so bile sledeče: voli II. vrste 4—4,50 dinarjev, voli III. vrste 3,25—3,75 Din za kg žive teže; krave debele 3—4,50 Din, krave klobasarice 2—3 Din, teleta 6—7 dinarjev za 1 kg žive teže; prašiči (mali) za rejo 120—200 Din komad; konji 400 do 3500 Din komad.

CENE

g Ljubljanska žitna borza. Primerno položaju na vojvodinskem žitnem trgu se tudi na ljubljanski borzi opaža dvig cen. Zadnja notacija prošlega tedna kaže sledeče cene: Pšenica banatska 79 kg, bačka 78 kg težka, 155—160 Din, bosanska 77 kg težka 150—155 Din; rž nova 72 kg težka, baranjska, 130—135 Din; oves slavonski 107—110 Din; ajda v Ljubljani 140—145 Din; koruza (letine 1955) bačka in banatska 102—104 Din; činkvantin sremski 126—128 Din, umetno sušen za konec oktobra 90—91 Din, za november 92—94 Din — V Novem Sadu je beležil fižol bački in sremski, beli, brez vreč 160,50—162 Din, bački beli z vrečami 170—172,50 Din. Otrobi bački, sremski, banatski 76—80 Din, ladja 80—82. — Izvozniki računajo, da bo prim zvišan od sedanjih 28,5 na 40%, torej za 11,5%, kar bo omogočilo zopet našemu izvozu konkurenco na zunanjih tržiščih ter tudi zvišalo še nadalje naše domače cene.

V VSAKO HIŠO »DOMOLJUBA«!

PRAVNI NASVETI

Ali so res sadovnjaki prosti davka? V. K. — Odgovor, objavljen 12. avgusta t. l. pod gornjim naslovom popravljamo, odnosno dopolnjujemo v toliko, da ima zadnji stavek: »Takih prošelj ni treba kolkovati odpasti in se odgovor konča s sledečim stavkom: Za vsak sadovnjak, ki ima pogoje za začasno oprostitev od davka na dohodek od zemljišč po § 2 zakona o izpremembah in dopolnitvah zakona o neposrednih davkih z dne 25. marca 1932 in potem pravilniku, mora vložiti interesent netaksirano prijavo v premerjenih krajinah pri pristojni katastrski upravi, odn. v nepremerjenih krajinah, pri pristojni davčni upravi, da se izvede izprememba v zemljiškem katastru. Obenem ali pa po vložitvi te predpisane prijave pri pristojni katastrski upravi, vložiti interesent prošnjo za oprostitev od davka na dohodek od zemljišča, ki je zasajen sadovnjak pri isti pristojni katastrski (davčni) upravi. Prošnja mora biti predpisno taksirana (kolek za 5 Din in za pismeno rešitev za 20 Din).

Brezbrižnost zadrugarja se maščuje! J. D. P. B. Med vojno ste se vpisali, kakor tudi drugi v vašem kraju, v neko konzumno društvo ter plačali deleže po 50 K. Sedaj je to društvo v likvidaciji in izterjuje od članov deleže po 300 Din, kakor so baje kasneje bili deleži povišani. Vprašate, če ste dolžni plačati razliko, ker se sploh že od povojnega časa ne smatrate več članom in tudi nikdar vprašani niste bili, če se strinjate s povišanjem deležev. — Vsaka zadruga ima svoja pravila, ki določajo pravice in dolžnosti članov, kako se postane ali preneha biti član, koliko znašajo članski deleži itd. Ravno tako je o vsakih prilikah določeno, kako se spremenijo pravila in kje in na kakšen način se imajo objaviti take spremembe. Če se niste pravočasno pobrigali za izstop, ste še vedno član in kot tak dolžan izpolnjevati vse tudi kasneje s spremenjenimi pravili določene obveznosti, ki so bile razglašene na način predviden v pravilih, čeprav vsak posamezen član ni bil o teh spremembah obveščen. Razliko na deležu morate plačati. Svetujem vam, da se dogovorite z likvidacijo, da vam dovolijo obročno tedensko plačevanje.

Tožba žene proti možu radi preživnine. M. S. B. Oče prejema pokojnino in ima tudi še zasebno službo, tako da ima mesečnih dohodkov 3350 Din. Poleg očeta in matere živite doma še vi, ki delate v tovarni in dajete zaslužek materi, ki doma gospodinja. Oče je domu odtujen, hodi domov le jest, očem ne da materi — svoji ženi nobenega

denarja. Vprašati, kam naj se mati obrne, da bi vsaj nekaj dobila od moža, ki ima, pa noče nič dati. — Predvsem je zakonski mož dolžan, da skrbi za dostojno in stanu primerno preživljanje svoje žene. Svetujemo vam, da mati zпросi sodnika, naj povabi moža in ga pouči o njegovih dolžnostih. Če bi bil tak pouk brez uspeha, potem naj si mati preskrbi ubožno spričevalo in zпросi pri sodišču, da se ji postavi zastopnik revnih, ki bo s tožbo pred okrožnim sodiščem moral tožiti moža na plačilo vzdrževalnine ženi. In potem bo sodišče s sodbo in izvršbo dokazalo nespametnemu možu, kakšna je njegova dolžnost napram ženi.

Uredba velja tudi za dolžnike združnih hranilnic in posojilnic. P. T. Do uveljavitve nove uredbe o likvidaciji kmetijskih dolgov, predpisi prejšnjih uredb o zaščiti kmetov niso povsem veljali tudi za zadruge. Za zadruge, ki so včlanjene pri Zdrružni zvezi, pri Zvezi slovenskih zadrug in pri Zvezi gospodarskih zadrug za Jugoslavijo, je veljal poseben odplačilni načrt. Nova uredba pa velja tudi za združne dolžnike.

Odgovornost očeta za sina rekruta, ki pobegne. L. Z. Po zakonu o ustrojstvu vojske in mornarice, so za vse mladeniče, ki so zavezani naboru, nadalje za vse rekrute, ki se skrivajo in odtežajo vojaški obveznosti, odgovorni tudi glavarji njih rodbin, delodajalci in občinska oblastva. Vsi ti morajo take mladeniče izslediti, prijaviti in odposlati v njih komando vojaškega okrožja. Prav tako morajo postopati glede vojakov stalnega kadra ali obveznikov, če pobegnejo iz komande domov. Če pokažejo v teh primerih odgovorne osebe malomarnost, ali če se dokaže s preiskavo, da so pomagale takemu rekrutu skriti se ali so nalašč oteževali ali ovirale, da bi se rekrut ali mladenič izsledil in poslal v komando, ali če store to z vojaškim beguncem in vojaškim obveznikom vobče, se kaznujejo v mirnem času z zaporom od desetih do tridesetih dni ali z ustrežno denarno kaznijo. Če nagovarjajo omenjene osebe vojaka na beg ter ga pri tem podpirajo, se kaznujejo še strožje po vojaškem kazenskem zakoniku. — Zakaj vas rubijo namesto sina, vprašajte pri oblastvu, ki je odredilo rubežen.

Drvarnica za sosedovo hišo. K. A. Predvsem sta oba, vi in sosed, kršila predpise gradbenega zakona. Stavbno oblastvo vas lahko kaznuje in odredi odstranitev drvarnice. Kar se pa tiče sosedovih ugovorov, ne moremo na razdaljo presoditi v koliko so isti upravičeni. Če vaša drvarnica ne ovira soseda pri izvrševanju kakšnih morebitnih služnostnih pravic, upamo, da sosed tudi pred sodiščem ne bo uspel.

Delovodja. B. C. Z. Svetujemo, ma se obrnete s prošnjo na mestno občino, pri kateri ste v službi in navedete, kakšno šolsko izobrazbo imate. Mrda vam bodo ugodili.